

Møte for lukkede dører, Stortinget 2. juli 1925

Møte for lukkede dører i Stortinget
den 2. juli 1925 kl. 17.30.

Præsident: Wolden.

Dagsorden:

Statsministeren vil gi en utenrikspolitisk redegjørelse.

Presidenten: Etter konferanse med statsministeren foreslår presidenten at møtet holdes for lukkede døre.

Castberg: Jeg vil henstille, om ikke dette møte kan holdes for åpne døre. Det gjelder såvidt jeg vet sjøterritoriet, et spørsmål som er av den største betydning for hele almenheten. Er det absolut nødvendig å holde det for lukkede dører, så skal jeg ikke si noget om det, men kunde det skje for åpne dører, så vilde det visst være heldig.

Statsminister Joh. Ludw. Mowinckel: Forholdet er jo det at denne redegjørelse slutter sig nøie til den redegjørelse som blev gitt 29. januar, og videre til 2 hemmelige stortingsmeddelelser. Vi er jo ennu midt i denne saks utvikling, og jeg synes det vilde være litt eiendommelig nu å gi denne meddelelse for åpne dører. Hr. Castberg kjenner jo hele sakens utvikling og vet, hvorledes den ligger an. Jeg er derfor litt overrasket over denne henstilling fra hr. Castbergs side. Jeg kan ikke begripe annet enn det er nokså nødvendig at denne meddelelse gis for lukkede dører, ellers kunde man likeså godt offentliggjøre de 2 stortingsmeddelelser - men det får vedkommende komite bestemme!

Jeg har henstillet at pressen blir innbudt, så pressen som tidligere får anledning til å følge med i sakens utvikling.

Castberg: Jeg skal ikke stemme mot at møtet holdes for lukkede dører nu, men jeg vil bare bemerke at den tid må komme, da dette viktige almene spørsmål behandles for full offentlighet.

Votering:

Presidentens forslag, at møtet settes for lukkede dører, bifaltes enstemmig.

Presidenten: Presidenten foreslår videre at regjeringens medlemmer og de personer som er nevnt i forretningsordenens § 53, gis adgang til møtet. Hvis ingen uttaler sig derimot - og det er ikke skjedd - anses det som vedtatt. Likeledes foreslår presidenten at de representanter for pressen som utenriksministeren gir adgang til sine meddelelser, gis adgang til møtet.

Hambro: Jeg vil meget nødig at det skal etableres som en fast skikk at en tilfeldig samling av pressemenn får adgang til disse møter. Jeg tror den eldre praksis, hvorefter pressens representanter i lukket møte med utenriksministeren, eventuelt

med Stortingets president, fikk meddelt det man ønsket å meddele dem, var i flere henseender mer betryggende. Men i dette særlige tilfelle vil jeg ikke reise nogen innvending. Jeg går ut fra at det i dette møte vil bli sagt noget som kanskje har adresse til enkelte av de pressemenn som kommer her, og som de kan ha godt av å høre; men en almindelig adgang for de pressemenn som Utenriksdepartementets pressekonsulent samler op i korridorene her, til å være tilstede ved hvert lukket møte her i Stortinget, tror jeg ikke bør etableres som institusjon.

Votering:

Presidentens forslag bifaltes enstemmig.

Statsminister Joh. Ludw. Mowinckel:¹ Den 29. januar gav jeg Stortinget i et møte for lukkede dører, hvor også som idag pressens representanter var tilstede, en temmelig utførlig redegjørelse for det arbeide som utenriksdepartementet beskjeftiget sig med og som ikke var kommet lenger enn at det ikke på det tidspunkt egned sig for offentliggjørelse. Da nu stortingssesjonen nærmer sig sin avslutning, har jeg funnet det heldig å gi Stortinget en supplerende meddelelse. Jeg vil tilføie at meddelelsen i januar var såvidt utførlig og uttømmende, at der for mange punkters vedkommende kan henvises til den. Mange av de spørsmål som da blev nevnt, forholdet til mange av de land som da blev omtalt, er nærmest uforandret, slik at jeg har funnet det overflødig og unødvendig å berøre dem påny. Andre spørsmål har utviklet sig slik at det er ønskelig å gi korte supplerende meddelelser. Jeg følger da den rekkefølge som jeg benyttet ved meddelelsen i januar.

Rusland.

Det første utenrikske forhold som den gang blev nevnt, var forholdet til Rusland, hvor der pågikk forhandlinger overensstemmende med det som var forutsetningen den gang Rusland blev anerkjent de jure av vårt rike i februar måned ifjor. Jeg meddelte da Stortinget at forhandlingene var lagt noget om, efter ønske fra russisk side, idet de fra å være ført mellem 2 delegasjoner, som hadde utført det grunnleggende arbeide, og man kan si hadde fått hovedtyngden av arbeidet undagjort, nu blev ført mellem de 2 regjeringer diplomatisk i Moskva, mellem minister Urbye og viceutenriksministeren, Litwinoff. Disse forhandlinger har pågått, men som jeg allerede sa den gang, var de ikke ganske lette. Det viste sig at der var visse skjær som det ikke var greit å komme forbi, visse vanskeligheter hvor meningene stod mot hverandre, og jeg kan kun beklage at jeg heller ikke idag kan love at disse forhandlinger vil kunne avsluttes på en tilfredsstillende måte meget snart. Vi er kommet et ganske godt stykke videre. Jeg vil si, at adskillig av det som stod i veien da jeg sist gav meddelelse til Stortinget, nu er ryddet tilside, og der er nu fra norsk side efter drøftelse med de interesserte departementer og med formannen i den norsk-russiske delegasjon, sendt et endelig tilbud til Rusland, som jeg håper skal bringe oss nærmere avgjørelsen. En uheldig omstendighet har medført at

¹ Herfra gjengitt etter trykt, hemmelig referat.

denne avgjørelse er blitt og sannsynligvis blir ytterligere forsinket, og det er det at Litwinoff, som jo er den mann som nu har arbeidet sig inn i stoffet og med hvem det lykkedes å komme så langt at vi trodde å kunne se enden, har fått 2 måneders permisjon. I hans sted føres nu forhandlingene med Ruslands utenriksminister Tschitscherin, og jeg har inntrykk av at Tschitscherin nok synes han må studere spørsmålet til bunds, og at vi derfor må være forberedt på at han krever å sette sig inn i ting som Litwinoff kunde, og at derfor disse forhandlinger vil bli ytterligere forsinket. Jeg tror ikke det er nødvendig å gå nærmere inn på det. Jeg vil bare si, at for vår skibsfarts vedkommende er den redaksjon som vårt siste forslag inneholder, av den art, at vi får mestbegunstigelse med alle de lande som slutter traktat efter os, og det vil si, at vi praktisk talt blir stillet på samme fot med alle land, undtagen Italia, og Italias særstilling innskrenker sig til kystfart på Sortehavet, som Italia har opnådd, men som ikke har særlig interesse for oss. Kystfarten forøvrig, den store kystfart fra de asiatiske havner, fra Hvitehavet, fra Baltik, vil bli holdt åpen for os. Så lenge Ruslands skibsfart er statsstyrt, sier det sig selv, at disse bestemmelser ikke har så stor betydning, idet den russiske stat uten hensyn til dem vil kunne ta hvilken nasjons flagg den vil for sin befraktning. Det er således ikke lenge siden, det blev notert frakt for norsk skib - jeg vet ikke, om den blev optatt av norsk skib - fra Sortehavet til Østersjøen med statsladning.

Det vanskeligste spørsmål i disse forhandlinger er handelsdelegasjonens stilling her i landet, idet Rusland der har holdt meget sterkt på, at handelsdelegasjonen, fordi det er en statsdelegasjon, skal få rettigheter, som ellers kun tilkommer norske handelsborgere; den skal som handelsdelegasjon ha rett til å drive eksport i eget navn. Dette har vi bestemt måttet motsette oss, idet vi ikke kan gå til noget, som ligger utenfor norsk lovs ramme, men har uttalt, at innenfor lovens ramme er vi selvfølgelig villige til å stille oss så imøtekommende som mulig. Det er i grunnen dette spørsmål om handelsdelegasjonens stilling - til trots for at det efter min mening ikke har nogen større praktisk betydning, - som har voldt og volder den største vanskelighet ut fra rent formelle betraktninger fra russisk side.

Jeg er forberedt på, hvis ikke disse forhandlinger nu snart fører til en tilfredsstillende avslutning, å avbryte dem. Jeg vil ikke i det uendelige ligge i underhandlinger med Rusland om en handelstraktat, og jeg har til den russiske sendemann sagt, at en gang må dette ha en ende, vi må få en avslutning på dette. Vi har vist stor imøtekommenhet, og vi mener, at vi kan ikke holde på å forhandle i det uendelige. Hvis denne nye handelstraktat ikke avsluttes får vi nøie oss med den tidligere handelstraktat av 1921, og som jeg sa til Stortinget før i år, er forholdet også med den slik, at forretninger foregår med Rusland, og at de handelspolitiske forhold ikke lar egentlig noget tilbake å ønske. Det, som gjør, at jeg for min part gjerne vil ha den nye traktat, er ønsket om en lidt langvarigere konsesjon for

hvitehavsfiskerne, som nu får konsesjon efter særskilte forhandlinger hvert år. Vi har i forbindelse med den nye traktat søkt å opnå - og det synes å kunne lykkes - en konsesjon, som varer i 3 år, til hvilken tid vi har latt den nye handelstraktats varighet begrense, således at handelstraktaten og konsesjonen for hvitehavsfangerne faller sammen. Det anser jeg for en fordel, idet det naturligvis er nokså tungvint for begge parter, hvert år å gjenopta konsesjonsunderhandlinger om Hvitehavsfangsten. Jeg forlater nu Rusland. Jeg kan naturligvis, hvis der stilles spørsmål, gi supplerende opplysninger, men jeg finner det ialfall på dette tidspunkt nokså upåkrevet og går over til det annet land i rekken fra ivår.

Finland.

Jeg redegjorde utførlig for forhandlingene med Finland sist, og de er kommet litt videre, men også det går meget langsomt. Disse forhandlinger om sjøfartstraktat blev i sin tid utskutt på grunn av forhandlingene om grensespørsmålene, men da grensespørsmålene var løst, blev de optatt igjen. Men Finland stillet et bestemt krav, som vi måtte avvise som ikke hørende hjemme i traktaten, nemlig en bestemmelse i sjøfartstraktaten om transittlettelse ved Pasvikelven, ved grensestrøket i Finnmark. Nu er vi kommet så langt, at Finland har erklært sig villig til å la kravet om, at disse transittregler skal inngå i traktaten, bortfalle, mens da vi til gjengjeld suverent treffer en bestemmelse om transittforholdene, som skulde tilfredsstillte Finland. Det var en utvei, jeg pekte på allerede i januar, og jeg vil håpe den fører frem. Det avhenger naturligvis av, om Finland vil være tilfreds med de transittbestemmelser, vi treffer. Vi søker å strekke oss så langt, som rimelighet tilsier, idet det er naturlig, at der vises hensynsfullhet overfor et land hvis geografiske forhold er slik som Finlands, at transitttrafikk er nødvendig mellom Ishavet og dets eget territorium. Jeg håper som sagt, at der skal kunne finnes en løsning.

Grønland.

Hvad Grønland angår, har jeg kun å bekrefte den offentlige meddelelse, som er gitt i avisene, at Danmark ytterligere har åpnet to havner på Vest-Grønland. Jeg nevnte 29. januar, at utenriksdepartementet hadde bestrept sig for å få Danmark til å åpne nogen flere havner; men jeg sa også, at jeg ikke så meget optimistisk på det. Men heldigvis har det lykkedes ytterligere å få to havner åpnet på Vest-Grønland, og det tror jeg betegner en ganske stor forbedring for dem, som arbeider deroppe, og det blir jo i år svært mange.

Hvad de arktiske land forøvrig angår, vil jeg innskrenke mig til å meddele at Norge har tatt en uttrykkelig reservasjon likeoverfor Storbritanniens påstand om at alt land i de sydarktiske egne tilhører det eller dets koloni New-Zealand. Norge har under henvisning til de opdagelsesreiser som er gjort, opdagelsen av Sydpolen o.s.v., tatt et forbehold som vi har ansett påkrevet.

Også like over for Kanada har Norge tatt forbehold med hensyn til de ukjente land i de nord-arktiske egner, som blev opdaget og kartlagt bl.a. av den Sverdrupske ekspedisjon.

Noget svar på disse reservasjoner har vi ikke fått, men det må være tillatt å se den bevegelse som har funnet sted i Kanada i den siste tid litt i lys av denne Norges optreden. Sjøterritoriet.

Jeg kommer nu til det siste spørsmål jeg vil berøre idag, og som også blev utførlig redegjort for i møte den 29. januar. Det er forhandlingene med Storbritannien om sjøterritoriet. Disse forhandlingens historie redegjorde jeg for både før Stortinget gikk fra hverandre ifjor, og i møte den 29. januar iår, idet jeg sa at Storbritannien helt siden før krigen stadig hadde henvendt sig til Norge med anmodning om å få anledning til å drøfte spørsmålet om territorialgrensen, sjøgrensen. Under krigen gikk spørsmålet i hvile, men det blev straks optatt av Storbritannien efter krigen, og Norge blev indbudt til forhandlinger. Jeg nevnte ifjor at det var min akt å få nedsatt en liten komite til å drive disse forhandlinger. Stortinget vet at denne komite blev nedsatt og forhandlinger blev ført, og Stortinget er fullt à jour med hvad som er foregått, inntil de minste detaljer. Ikke alene har jeg mundtlig redegjort for disse spørsmål den 29. januar, men professor Hjort holdt et utførlig, med karter og lysbilleder ledsaget foredrag for Stortinget og pressen etterpå, likesom regjeringen i overensstemmelse med hvad jeg hadde bebudet under 23. januar sendte en redegjørelse til Stortinget, hvor sakens hele historie blev utførlig gjennomgått. Den gang blev det sagt, at det var meningen å inngå til Stortinget med nytt forelegg, så snart saken var blitt nærmere utredet. En nærmere utredning skulde da bestå i at vi fikk delegasjonenes arbeide underkastet kritikk, og drøftet av de forskjellige sakkyndige departementer og institusjoner her hjemme. Dette tok nokså lang tid, og først i mai måned hadde vi fått de forskjellige opplysninger som vi måtte ha. Det var opplysninger fra justisdepartementet, forsvarsdepartementet, handelsdepartementet og fra fiskeridirektøren. Så snart disse opplysninger var innkommet, blev de bearbeidet av utenriksdepartementet, og meningen var da å sende dem inn i en ny meddelelse til Stortinget, for at Stortinget da kunde ta standpunkt til hvordan der videre skulde forholdes. Imidlertid hendte det noget som gjorde at denne sak kom i en noget annen stilling enn utenriksdepartementet hadde tenkt den gang det avgav stortingsmeddelelse nr. 8 av januar 1925. Det var en note med svar fra britisk side, som innløp før vi hadde kunnet ta standpunkt til spørsmålet her. Denne note som er trykt i stortingsmeddelelse nr. 29 av 5. juni iår, er datert den 1. april 1925. Det britiske svar kom oss nokså overraskende, fordi det i mange henseender, og det meget vesentlige henseender, står i strid med det standpunkt som England vitterlig hadde inntatt like over for Norge i disse spørsmål tidligere. Den britiske regjering sier i denne note at den "har underkastet rapporten fra de sakkyndige ved den nylig avholdte engelsk-norske konferanse om sjøterritoriet den omhyggeligste overveielse," men "beklager at den ikke kan fortsette drøftelsene på det grunnlag som er angitt i den nevnte rapport." -

Det var altså et rent negativt svar, og for så vidt vilde den sak, hvis der ikke var skjedd noget efter dette, formodentlig ha sluttet hermed. Men den engelske note av 1. april inneholdt visse ting, som gjorde det ganske nødvendig for det norske utenriksdepartement å be om nærmere opplysninger. Den inneholdt nemlig en antydning om at Norge burde gå inn i Nordsjøkonvensjonen, som er den konvensjon der er avsluttet mellom de fiskeriinteresserte land i Nordsjøen på grunnlag av 3-milsgrensen. Det er uttrykkelig sagt om denne 3-milsgrense at "denne grense for bukters vedkommende måles fra en rett linje trukket tvers over vedkommende bukt på det sted nærmest buktens munning, hvor bredden ikke overstiger 10 mil."

Her forelå altså en uttalelse fra britisk side like over for de norske fjorder og bukter som var nokså meget stridende mot det som hadde vært grunnlaget under forhandlingene her, og som også hadde fått uttrykk på en annen måte i offisielle engelske redegjørelser eller meddelelser tidligere. Og hvad de to store fjorder angår som alltid har spillet en stor rolle i våre internasjonale drøftelser av disse spørsmål, nemlig Vestfjorden og Varangerfjorden, sier den britiske regjering i sin note at den er villig til å anerkjenne disse fjorder "som områder hvor fiske utelukkende er forbeholdt norske borgere". Det vil si, der står ikke noget om at Vestfjorden og Varangerfjorden skulde anerkjennes som norsk territorium, men bare som norsk fiskeområde, hvilket er noe ganske annet.

Denne note var altså av den betydning at vi øieblikkelig bad om nærmere undersøkelser, idet vi pekte på at den britiske regjering selv tidligere, nemlig i en note av 29. mars 1924, hadde sagt at den var villig til "å anerkjenne visse store fjorder, spesielt Vestfjorden og Varangerfjorden, som dele av Norge". Vi sa i vårt svar at vi "vilde sette pris på å motta Deres nærmere uttalelse om hvilken betydning den forskjell i uttryksmåte skal tillegges som her finnes mellem de to noter." Denne vår forespørsel var sendt den 15. april. Den 30. april kom svaret. Svaret er ikke tilfredsstillende, men det går oss dog et stykke imøte. Det sier at hans britanniske majestets regjering under visse omstendigheter "vil være beredt til på fremtidige internasjonale konferanser å støtte den norske regjeringens krav på Varangerfjorden og Vestfjorden som norske nasjonale farvann, under forutsetning av at der opnåes enighet om en overenskomst med den kgl. norske regjering nøiaktig på det grunnlag som er nevnt i min note av 1. ds." Det er altså et meget betinget tilsagn, som står langt tilbake for det mer bestemte tilsagn av mars 1924. Den engelske regjering vilde "være beredt til på fremtidige internasjonale konferanser å støtte" et krav fra den norske regjering. Det var en annen ting, som ikke var uten betydning i disse nye britiske noter, og det var, at de peker på, at hvis der skal komme en ordning istand, må den også gjelde Tyskland av hensyn til de tyske trawlere. Her pekes altså på en overenskomst, som skulde gis en større rekkevidde enn kun mellem Storbritannien og Norge, og det faller jo i alle henseender sammen med det syn, vi den hele tid har hatt på saken, nemlig at der ikke kan være tale om en ensidig norsk-britisk overenskomst. Også denne note av 30. april var av den art, at den nødvendiggjorde et svar fra norsk

side med anmodning om nærmere opplysninger, og dette svar blev avgitt 12. mai. Her gjør vi oppmerksom på, at der fremdeles er en uoverensstemmelse tilstede mellom det tilsagn, som den britiske regjering nu er kommet med og uttalelsen i noten av 29. mars 1924, hvori den britiske regjering erklærte, at den under visse omstendigheter var beredt til å anerkjenne som del av Norge visse store fjorde. Og vi sier videre: "Den britiske regjerings stilling til de øvrige fjorder fremgår ikke klart av nogen av notene av 1. eller 30. april i år, idet notene bare spesielt nevner Vestfjord og Varangerfjord og forøvrig henviser til bestemmelsene i Nordsjøkonvensjonen av 1882, hvorefter 3-milsgrensen med hensyn til fjorder "is measured from a straight line drawn across the bay in question at the point nearest the opening of the bay where its width does not exceed ten miles", hvilket vil si, at der måles fra en rett linje trukket tvers over vedkommende fjord på det sted nærmest fjordens munding, hvor bredden ikke overstiger ti mil. Og vi slutter med å si, at "før den norske regjering optar til nærmere behandling de forslag som er fremkommet i den britiske regjerings to noter vil det være nødvendig å få nærmere opplysning om den britiske regjerings stilling ikke alene til Varangerfjorden og Vestfjorden, men også til de øvrige norske fjorder. Likeledes vil det være av interesse å motta nærmere opplysninger om den konvensjon som den britiske regjering i noten av 1. april eventuelt erklærer sig villig til å slutte med den norske regjering for farvannene nord for den 61. breddegrad og hvorom det heter, at der skal tas spesielt hensyn til våre fiskeriinteresser.

Slik stod saken da regjeringskrisen på portofrihetssaken nærmet sig, og jeg fant det da ganske nødvendig å gi en meddelelse til Stortinget, til trots for at denne sak, slik som den lå an, ikke var ferdigbehandlet fra departementets side. Denne meddelelse - St. med. nr. 29 - blev avgitt den 5. juni. Det heter uttrykkelig i den, at det svar, som nu må ventes fra britisk side, vil komme til å øve innflydelse på, hvad der videre skal skje, men at man har funnet ikke å burde utsette lenger med å avgi meddelelsen, slik som stillingen var, idet departementet ut fra sitt syn nevner, hvorledes det i tilfelle mener, at det videre bør gåes frem. Så kom den 10. juni et svar fra Storbritannien, som var overmåde bemerkelsesverdig, fordi det så å si la det hele om. Det så bort fra disse meget reserverte noter, disse avvisende noter, innlot sig ikke mere på dem, men gikk direkte på spørsmålet, sa at den britiske regjering meget omhyggelig hadde gjennomgått den norske note av 12. mai og at man var forberedt på å gjøre betydningsfulle innrømmelser, hvor det gjaldt anerkjennelse av norsk jurisdiksjon over fjordene, altså å anerkjenne fjordene som norske. "We are prepared to make substantial concessions in regard to the recognition of Norwegian jurisdiction over the fjords." Og likeledes heter det at med hensyn til å strekke Nordsjøkonvensjonen nord for den 61. breddegrad og få istandbragt spesielle regler, som tar hensyn til de norske fiskeriinteresser så hadde man grunn til å tro, at de arrangementer som Hans Britanniske Majestæts regjering tenkte på, vilde være tilfredsstillende for begge parter. Derfor

indbød den britiske regjering den norske å sende delegerte over til London så snart som mulig for å diskutere i detalj spørsmålet om fjordene og hvilke arrangementer skulde gjøres nordenfor den 61. breddegrad. - Det var en selvfølge, at denne innbydelse måtte mottas, så meget mer som det var ønskelig å få en ende på spørsmålets forberedelse, så det i utredet stand kunde forelegges Stortinget. Regjeringen sendte derfor straks 2 mann, som man anså som spesielt skikket og som hadde utmerket kjennskap til hele denne saks historie og til våre territoriale farvann, over til London, nemlig professor dr. Hjort og kommandør Gade, og forhandlingene pågår i disse dage. Noget resultat er ennå ikke kommet. Der er i de siste dager innløpet en del foreløbige rapporter om møtenes gang, og jeg kan ikke si, at jeg av de rapporter får inntrykk av, at det går svært lett. De instruks vi gav vore delegerte, skal jeg få lese op, fordi de viser regjeringens stilling til disse undersøkelser som nu foretas: "De norske representanter har i oppdrag å søke tilveiebragt mest mulig uttømmende opplysninger om innholdet og rekkevidden av de tilsagn som er gitt i den britiske sendemanns note av 10. juni 1925, nemlig

1. hvilke vesentlige innrømmelser der fra britisk side aktes gjort med hensyn til anerkjennelse av de norske fjorder som territorialområde" - det er altså citat fra den britiske note -" og

2. hvorledes ordningen med hensyn til utvidelsen av Nordsjøkonvensjonen til områdene nord for 61. breddegrad tenkes iverksatt, sådan at den blir tilfredsstillende for Norge." - Det er også citat fra den britiske note.

"De norske representanter skal ennvidere søke bragt på det rene hvilke grunnlinjer man fra britisk side er villig til å optrekke for en eventuel 3-milsgrense samt hvilken fremgangsmåte man har tenkt sig å følge for å få istandbragt en internasjonal anerkjent ordning av sjøterritoriet."

Det første faller sammen med det som var instruks for de forhandlinger som fant sted i Oslo, men som det nu er nødvendig å ta op igjen på grunn av Storbritanniens stilling. Det med grunnlinjen o.s.v. som jeg tidligere har nevnt, spiller jo en så stor rolle for bedømmelsen av dette spørsmål, at det kan være ganske avgjørende for det. Men endelig har man på grunn av forholdene ment, at man nu burde få vite hvilken fremgangsmåte man har tenkt sig for å få istandbragt en internasjonal anerkjent ordning av sjøterritoriet, idet - hvad der også fremgår av de noter, som er sendt til Storbritannien og også fremgår med tydelighet av stortingsmeddelelse nr. 29 - regjeringen ikke kan tenke sig en ordning av disse viktige spørsmål separat med Storbritannien, idet en sådan lett bare vilde medføre økede vanskeligheter. En ordning av vår territorialgrense må være internasjonal, og de fordeler som i tilfelle kunde opnåes ved en overgang fra 4- til 3-milsgrensen, måtte være fordeler som var internasjonalt anerkjent. Storbritannien har selv i sine noter pekt på, at disse bestemmelser ikke burde være eksklusive, idet det har uttalt, at Tyskland måtte komme med. Det lå derfor meget nær å få også denne side av spørsmålet nærmere undersøkt.

Til slutt inneholder instruksjonen følgende: "Like overfor de britiske representanter bør fremholdes, at de ovennevnte undersøkelser ikke i nogen henseende prejudiserer det standpunkt Norge hevder med hensyn til sitt sjøterritorium, og at det er en selvfølge, at regjeringen ikke bindes ved de drøftelser som finner sted."

Den praktiske fremgangsmåte man har anvendt i London er, at man har delt seg i to underkomiteer, en for fiskeriene og en for territorialgrensen, hvor da henholdsvis de fiskerikyndige og de militære drøfter spørsmålene for senere å komme sammen og drøfte dem samlet.

Dette er hva jeg har ment var av interesse å få bragt frem for Stortinget. Så snart nu resultatet av forhandlingene i London foreligger, vil der bli avsendt en supplerende meddelelse til Stortinget, som da vil oversende den til konstitusjons- og utenrikskomiteen, for at denne komite sammen med utenriksdepartementet kan forhandle om hva der nu videre bør foretas i denne store og viktige sak. Jeg behøver ikke - tror jeg - gå nærmere inn på spørsmålet. Jeg har bare her villet redegjøre ganske objektivt for sakens gang til i dag.

Man vil nu selv kunne avgjøre, efter dette jeg har sagt, om disse ting, sådan som de nu ligger an på det forberedende stadium midt i forhandlingene, egner seg for offentliggjørelse. Jeg er tilbøielig til å mene nei, og jeg tror det vil være overmåde heldig, om også pressen vil vise diskresjon i disse ting. Jeg tør påstå, at den mangel på diskresjon - kan jeg gjerne si - som tildels har vært vist, ikke har gagnet denne saks utvikling.²

Hambro: Jeg tror at alle tingets medlemmer er utenriksministeren taknemlig for den meddelelse han har gitt, og jeg benytter anledningen til å minne presidentskapet om, at da utenriksministeren den 29. januar gav sin meddelelse til Stortinget, uttalte utenriksministeren uttrykkelig, at det var hans tanke og hans ønske, at den skulde bli oversendt til utenriks- og konstitusjonskomiteen. Komiteen har imidlertid ikke fra presidentskapet fått utenriksministerens redegjørelse oversendt. Jeg tør henstille til presidentskapet å drage omsorg for, at såvel denne meddelelse som utenriksministerens meddelelse idag blir oversendt til komiteen, forat komiteen kan ha adgang til å drøfte den og eventuelt bringe enkelte spørsmål inn igjen for Stortinget påny. Jeg tror at det vil lette forhandlingene, og det vil forebygge at man blir nødt til å rette forespørsler til utenriksministeren om det ene og det annet forhold. Og under forutsetning av at vi snarest får denne oversendt, finner jeg det overflødig å opta nogen egentlig debatt om de spørsmål, som har været berørt av utenriksministeren, eller gå nærmere inn på noget antall av dem.

Jeg vilde bare gjerne i tilslutning til det utenriksministeren nevnte om Grønland - idet jeg deler tilfredsheten med at der er åpnet et par havner på Vest-Grønland - spørre utenriksministeren om departementet har været

² Hit gjengitt etter trykt, hemmelig referat.

opmerksom på den ganske overordentlig ondartede ophisselsestrafikk mot Norge og mot norske fangstmenn som drives av de danske myndigheter på Grønland. Der er av de såkalte "landråd" på Grønland, som består av de danske funksjonærer der og de innfødte grønlendere som er opnevnt som funksjonærer, avgitt en rekke uttalelser mot Norge og mot de norske interesser og mot Grønlandsoverenskomsten, som er ganske eiendommelige, og som i "Nationaltidende" i Kjøbenhavn, som jo til stadighet har ført et yderst lite elskværdig sprog mot Norge, er gitt en meget fremtredende plass. Disse landråd forteller at Grønlandsavtalen er forfærdende, og at det er rystende at man i Danmark har akseptert den. Det får jo være en ting. Men der drives en likefrem agitasjon mot de danske fartøier, som kan tenkes å besøke Vestgrønland, som jeg tror det er ønskelig at man fra norsk side følger, fordi det jo likesom skal være de stedlige autoriteter som uttaler sig gjennom disse landråd. - Hvad polarområdene angår, så tror jeg at vi alle er tilfreds med at der er gjort en forestilling til Canada. Jeg håber at den forestilling ikke bare gjelder de uopdagede områder, som måtte finnes, men at den også gjelder de områder, som allerede er opdaget, kartlagt og gitt navn av norske forskere. Jeg tenker da særlig på Axel Heibergs land og Amund og Ellef Ringnes' land. Vi er jo her i den gunstige stilling, at vi offentlig støttes av Amerika, som også har krav deroppe. Amerikanske blade har funnet det rimelig, at disse land blir tatt med. Amerika har jo også rettet forespørsler til Canada, og vi har visse ideelle interesser å hevde på det område.

Hvad nu den viktigste sak angår, som utenriksministeren berørte - forhandlingene med England - da har disse territorialforhandlinger, ialfall en stortingsmeddelelse om dem, vært behandlet i et par møter i den forsterkede utenrikskomite. Jeg har ikke hatt adgang til å delta i de møter som har vært holdt der, og har ikke fulgt forhandlingenes gang, jeg har kun delvis fått beretning om hvad der har funnet sted. Jeg tror at der på mange hold i Stortinget gjør sig adskillig engstelse gjeldende like overfor de forhandlinger og den måte hvorpå de drives, og jeg tror de meddelelser i pressen, som utenriksministeren til slutt nevnte, har bidradd til å øke den uro. Jeg vil rette det likefremme spørsmål til utenriksministeren, om han kan skaffe oss visshet for, at de meddelelser, som til stadighet har stått i pressen på ethvert tidspunkt av disse forhandlinger, ikke skriver sig fra nogen av forhandlerne eller nogen som er tilknyttet forhandlingsdelegasjonen. Jeg finner at det er helt nødvendig at Stortinget blir gitt den sikkerhet, og jeg går ut fra, at hvis den sikkerhet ikke kan tilveiebringes, blir forhandlerne øieblikkelig avløst av andre.

Statsminister Joh. Ludw. Mowinckel: Jeg vil bare gi den opplysning at disse artikler er blitt oversendt til forhandlerne, og der kom idag et telegram fra disse hvori de sier, at de "ingen opplysninger har gitt angående forhandlingernes forutsetninger eller deres resultater".

Tønder: Den ærede utenriksminister ga en fremstilling av underhandlingene mellom Norge og Rusland, og han beklaget at det gikk svært smått. Han erkjente dog, at i underhandlingene med Litwinoff hadde man gjort fremgang for de norske synspunkter. Det så bedre ut enn det fra først av gjorde. Nu var saken den, at Tschitscherin, selve utenriksministeren, hadde fått med saken å gjøre da Litvinov hadde fått permisjon, og det var derfor å forutse at det gikk ennu langsommere. Men det forekommer mig at utenriksministeren sa, at han i tilfelle vilde gjøre opmerksom på at man vilde underrette Rusland om, at disse forhandlinger måtte nu enten bringes til et resultat eller ophøre. Og så trøstet den ærede utenriksminister sig med, at da falt vi tilbake på den gamle traktat. Det var i den anledning at jeg fant som representant for det nordlige Norge å måtte forlange ordet her. Jeg har mange ganger i denne sal hatt ordet når det gjaldt disse spørsmål, fra våren 1920, da jeg første gang reiste kravet om handelsforbindelse med Rusland, og inntil vi endelig nådde frem til det heldige resultat, som statsminister Mowinckel har megen ære av, nemlig anerkjennelsen av Rusland for vel et år siden. Er utenriksministeren så sikker på at Rusland ikke vil opsi den gamle traktat, dersom man fra norsk side sier fra, at nu vil vi ikke underhandle mer? Jeg vil derfor henstille til den ærede utenriksminister at han er litt varsom her og er litt tålmodig. - Jeg synes forresten også at hans tålmodighet må ha vært prøvet ved underhandlingene med England. Det forekommer mig efter det som er oplyst her, at også der er tålmodigheten satt sterkt på prøve. Og likedan med Finland. Det er vel så at store land behandler Norge som et lite land. De har mange andre ting å ta vare på disse folk, og så blir vi sist eller de lar våre saker trekke i langdrag. - Men jeg vil i denne forbindelse gjøre opmerksom på, at den samme Litvinov, som har vært underhandler her med Norge fra russisk side, han var engang her i Norge som russisk utsending for å forhandle. Og utenriksministeren kan kanskje tenke sig at der også var litt hevnfølelse hos Litvinov; ti utenriksministeren er enig med mig i at den var skandaløs, den behandling Litwinoff fikk her i pressen i Oslo. Det var selv høires utenriksminister enig med mig i. Der sitter kanskje litt harme igjen i Litwinoffs sjel siden dengang han blev behandlet på den måte her i Oslo. Nu er jo underhandlingene overtatt av utenriksministeren selv, han som jo efter utenriksminister Mowinckels uttalelser fra møte i Italien er en storartet dyktig mann. Jeg antar at han også er en mann med klokskap og rettsinn, så jeg vil henstille til utenriksministeren å være tålmodig og se om han ikke kan vinne ennu litt mer ved tålmodighet. Jeg beklager naturligvis at det går så langsomt med disse forhandlinger. Når jeg har tatt ordet i denne sak er det fordi det har så overmåte stor betydning at handelsforbindelsen mellom Rusland og Norge, spesielt Nord-Norge, alltid er i god gjenge. Den er ikke ennu i god gjenge, men jeg håper den må komme i god gjenge igjen.

Wefring: Også jeg er den ærede utenriksminister meget takknemlig for de utførlige opplysninger som han denne gang, som forrige gang ved begynnelsen av stortingssesjonen, kom med

angående våre utenrikske forhold. Men jeg vilde ikke tale sant, hvis jeg ikke ga uttrykk for, at jeg ikke synes de meddelte opplysninger var av særlig opmuntrende natur. Omtrent hvor vi har vært i underhandlinger med utlandet, har vi oplevet hvad jeg vil kalle skuffelser, - som kan møtes med håp, men de forhåpningsfulle vekslers er ialfall til dato ikke blitt innfridd. Overfor Rusland, hvor forhandlingene jo har pågått i lang tid på flere felter - også i den tid jeg var medlem av regjeringen hadde vi jo talrige forhandlinger med Rusland, som dreiet sig tildels om de samme ting som nu - er man ikke, så vidt jeg kan forstå, kommet så langt at man kan øine nogen som helst slutt på det. De krav vi stiller like overfor Rusland, er ikke blitt imøtekommet. Man kan håpe på at det vil føre til et resultat, men det er ikke kommet lenger dette halvår heller, så vidt jeg kan skjønne. Til gjengjeld er vi møtt med et motkrav fra russisk side om, at deres handelsdelegasjon skal få rettigheter som peker ut over norsk lovgivning. Jeg kan derfor ikke være enig med den siste ærede taler, hr. Tønder, i at vi skal vise tålmodighet til det siste. Jeg tror de forhandlinger har pågått så lenge, at det nu vil være riktig at man betyder dem nokså bestemt, at disse forhandlinger må nu føres til et resultat. - Fra forhandlingene med Finland var heller ikke resultatet opmuntrende. Forhandlingene om den sørgelige klausul for vår skibsfart, som jo er i høi grad generende for den, har ennu ikke ført til noget. Også der har man fått et motkrav fra finsk side, som muligens ikke vil være så vanskelig å imøtekomme. Jeg kan være enig med den ærede utenriksminister i, at vi bør stille oss velvillig likeoverfor de transittkrav der oppe, som jeg kjenner godt til fra min tidligere befatning med dem, og at vi, for å bevare et godt naboforhold og fordi det har interesse for vår befolkning der oppe, bør være imøtekommende. Til gjengjeld bør vi også fordre, at finnene på sin side viser litt imøtekommenhet, når det gjelder en ting som har så pass betydning for Norge som vår skibsfart. - På Grønland har man opnådd, at Danmark har åpnet to havner. Det er jo et gledelig resultat, men det kan ikke ansees for tilfredsstillende for de talrike norske båter som søker sitt erhverv ved Vest-Grønland, og som i år vil reise, eller kanskje allerede er reist ut i et større antall enn nogensinde tidligere. Forholdene med hensyn til Sydpolen og Nordpolen legger jeg mindre vekt på. De kan naturligvis ha sin betydning, men de bør ikke spille nogen stor rolle i vår utenrikspolitikk.

Derimot var jeg meget bedrøvet over å høre, at forhandlingene med England om vårt territorialfarvann ikke lå bedre an. Efter de foredrag som vi hørte her i Stortinget i begynnelsen av sesjonen, av dem som hadde været utsendinger, var der grunn til å håbe, at man der kunde komme til en rimelig løsning. Visstnok fik vi ikke anerkjendelse av 4- milsgrensen, men det syntes jeg ikke kunde spille så stor rolle, al den stund vi praktisk talt ikke med makt bak ordene har kunnet hevde denne 4-milsgrense. Jeg fandt derfor det som var trukket op i det foredrag, med de gunstige basisforhold som sikret vore store fiskerier og at alle våre fjordmundinger skulde være anerkjent som norsk territorialfarvann, tilfredsstillende. Det var derfor nedslående å høre, at den engelske regjering har

slått benene unda sine egne forhandlere, og at vi der ikke står noget vesentlig lengere enn da vi begynte. Jeg vil håbe at forhandlingene føres videre på en sådan måte at vi ialfall kan hevde de norske interesser med hensyn til våre fjorder og fiskeriterritorier. Det vilde være meget betenkelig om der skulde bli nogen forandring i de bestående forhold.

Tilslutt var det en ting til. Jeg vet ikke om den ærede utenriksminister her i et møte for lukkede dører, kan gi nogen opplysninger om våre forhandlinger med vinlandene. Disse blev ikke nevnt i hans foredrag. Det er jo ting som har stor interesse, og det er også forhandlinger som har pågått ganske lenge. De er påbegynt for meget over et år siden i den forrige regjerings tid. Jeg vet ikke om der foreligger noget som kan meddeles i et hemmelig stortingsmøte, men jeg tror det vilde ha sin store interesse om den ærede utenriksminister så sig istand til å gi nogen opplysninger om hvorledes saken ligger an, om den er kommet i en for Norge gunstigere stilling enn den var tidligere, da vi fikk meddelelse derom i begynnelsen av året.

Indrehus: Spørsmålet um sjøterritoriet vårt er ikkje noko nytt spørsmål, det er ikkje noko, som soleis med ein gong hev skote fram yver horisonten. Det er eit gamalt og velkjennt spørsmål. Norig hev då, konsekvent og gjenom lange tider, og sovidt eg skynar utan å vingla, halde på 4- milsgrensa. At England hev halde på 3-milsgrensa er heilt naturleg. Det er motstridande interessor, so det skal me ikkje undra oss yver. Det er ikkje noko nytt. Dersom me ser på kortet yver den norske kysten, og me kjenner tilhøvi der, so veit me då, at ein heil slump av dei folk, som liver der, må liva av fiskje, ikkje minnst av småfiskje langsmed kysten, og det er då heilt klårt, at 4-milsgrensa vår er eit aktivum, som hev den allerstørste økonomiske vekt, og det hev stor vekt for vårt nasjonale prestige, at me maktar å halda denne grensa, ikkje klussar med det, det segjer seg sjølv. Reint økonomisk er det eit aktivum, som ikkje kann verdsetjast høgt nokk i pengar. Når eg ifjor sumar kom inn på dette, den gongen utanriksministeren tala um denne grensa, og tala um det, som hadde vore professor Hjorth sitt synspunkt, - at me skulde gjeva upp 4-milsgrensa mot å få litegrand kompensasjon, so var det nettupp av den grunn, at eg kjende, at dette spørsmålet hadde so stor vekt for landet. Som stortingsmann - og eg vil leggja til som formann i den nemndi her i tinget, som hev plikt på oss til å verja um fiskarbaten - fann eg at eg måtte koma med ei åtvåring. Me hev då mange døme på her i landet, at stoda vår hev vorte skada, avdi me hev late vera å gjera ymse ting, eller at me hev teke det på ein galen måte, hev vorte skada, og det stend for meg so, at i dette spørsmålet um 4-milsgrensa, so hev me til some tid stode fast og tryggt, der galdt det um å ikkje gjeva korkje England eller andre det inntrykket, at me tenkte å fira. Det er eit gamalt ord, som segjer, at ein sel smør utan å få pengar, og det kunde henda, at dersom me rodde oss for langt ut i dette spørsmålet, so kunde det gå sameleis. Me kan koma til å veikja 4-milsgrensa vår, men me veit ikkje, kva me fær att. Ein ting veit me, og det er, at korkje England eller noko anna land i desse tingingar lèt seg leida av sentimentale umsyn. Her gjeld det

berre baten for det einskilde landet. Det gjeld den og berre den. Dersom ikkje landet sjølv vil vera på vakt, so er det ingen, som hjelper korkje i den eine eller i den andre leid. England hev aldri synt noko slag sentimentalitet soleis. Desse synsmåtane var grunnen til, at eg alt på dette tidspunkt, meinte meg å ha plikt på meg til å koma med dette. Novel, me hev havt tingingar, og me hev framleides tingingar - eller meiningsskifte som sume kallar det - og saki er no send til Stortinget. Eg hev skyna utanriksministeren på den måten, og eg skyna ogso nemndformannen på den måten, - det han sa, fann eg forresten litt uklårt - at når det er gjort, so skal ein ikkje føra vidare tingingar, fyrr Stortinget hev fenge høve til å segja si meining um dei retningslinone, ein skal fylgja. Eg gjeng ut frå, at det er so å skyna, og eg vil gjerne få det sanna. Eg skal leggja til, at eg tykkjer, det er so mykje meir sjølvsgt, at det her må vera Stortinget, som skal segja det avgjerande ord, då dette igrunnen ikkje er berre traktattingingar. Det kann verta tale um å gjeva avkall på norsk territorium, norsk eigedom, norsk aktiva, og då meiner eg, det er sjølvsgt, at ein må gå fram på den måten. Nemndformannen sa, at saki so skulde sendast til nemndi att, og so skulde nemndi og riksstyret tinga. Ja, når den tidi kjem, at delegasjonen kjem att, gjeng eg ut frå, at Stortinget er oppløyst. Nemndi kjem då vel til å sitja her millom samlingane og sjå på dette spursmålet. Men eg vil gjerne få ei klårare fråsegn frå nemndformannen um dette. Er det verkeleg å skyna bokstavleg? Tanken må vel vera, at når nemndi hev teke stoda, so må saki inn for Stortinget, og fyrst når Stortinget hev tala, kann det då gjerast noko vidare.

Eg kann lata vera å koma meir inn på realiteten eg som andre. Det kunda vera nokso mykje å segja her, men det, som no er det avgjerande, er at ein med vissa veit, kva framgangsmåte, som skal nyttast. Lat meg likevel leggja til ein einskild ting: Dette spursmålet kjem ogso inn på eit anna, som me ikkje stend so sterkt i - det er ikkje 4- milsgrensa, den finn eg å vera trygg nokk etter dei fråsegner, eg hev fenge frå præsumentivt sakkunnige, men det er noko, som hev vore fyre i ordskiftet, nemleg desse grunnlinone, ein kallar. Der er me endå ikkje komme til noko visst. Den store sjøgrensekomisjonen hev uttala seg utførleg um dette. Det er mange konklusjonar, men nokor endeleg fast stoda er det ikkje teke. Etter mi meining er det no ei av dei viktigaste oppgåvone for dei norske styremaktene å gå igang med dette spursmålet, so stillt som råd er, konsolidera kravi sine, vita kva ein kann halda på og vita, kva ein kann stå og falla med. Det er då klårt, at dersom ein skal gå til tinging, eller, dersom ein tenkjer vidare at ein her kanskje vert nøydde til å gå til ein rett, so hev eit slikt spursmål den allerstørste vekt. Frå norsk side må ein arbeida og arbeida godt. Det er eit arbeid, som må gjerast av dei mest sakkunnige menn og menn, som kjenner det som si fyrste oppgåva å freista berga for Norig, kva bergast bør og kva bergast kann.

Anderssen-Rysst: Jeg kan forsåvidt innskrenke mig til å henvise til hr. Hambros uttalelser om at han gikk ut fra, at den redegjørelse som utenriksministeren her har gitt blir

oversendt utenrikskomiteen og behandlet av utenrikskomiteen i år, idet jeg nemlig går ut fra at hr. Hambro mente det så. Det er riktig som hr. Hambro sa, vi har heller ikke behandlet den redegjørelse som utenriksministeren fremkom med ved Stortingets sammentræden. Men jeg vil allikevel få lov til å gjøre noen korte bemerkninger allerede nu. Jeg vil først rette en takk til den ærede utenriksminister, fordi han så interessert imøtekom kravene fra norsk side om å henstille til Danmark å stille sig noget mer imøtekommende på Vest- Grønland. Jeg er enig med hr. Hambro i at forholdene på Vest- Grønland fremdeles er av den art at de påkaller myndigheternes skarpe oppmerksomhet, og jeg håber og tror at den ærede utenriksminister fremdeles vil følge begivenhetene med våkne øine. Det er mange skuter der borte, og det er mange folk, og jeg tror det er påkrevet at de norske myndigheter er på post likeoverfor de foreteelser fra dansk side som hr. Hambro nærmere henledet oppmerksomheten på.

Dernest vil jeg få lov til å si noen ord om forhandlingene med Russland. Jeg forstod utenriksministeren således at han ikke godt kunde si, hvordan det kunde komme til å gå med disse forhandlinger. Han uttalte at Tschitscherin vilde studere forholdene tilbunds før han avgav noget nærmere tilsagn. Jeg tror at det også for vårt vedkommende er en så alvorlig sak at vi må studere forholdene tilbunds her.

Jeg sikter da til det som også den ærede utenriksminister lagde stor vekt på, nemlig en ordning med hensyn til de norske fangstrettigheter i Kvitesjøen. Det er jo blitt til det at driften i Kvitesjøen er blitt av meget stor betydning for den norske fangstflåte. Fangsten representerer i år, såvidt jeg har kunnet bringe i erfaring, en sum av ikke mindre enn 7 1/2 mill. kr. og fangsten der er en forutsetning for og inngår som et ledd i den samlede fangst- og fiskeplan så å si, således at hvis vor virksomhet blir innskrenket der, vil det referere sig til hele fangstflåtens lønsomhet. Det har, såvidt jeg har kunnet bringe i erfaring, vært forutsetningen at tvistighetene mellom Russland og Norge med hensyn til disse fangstrettigheter skulde bringes til en endelig avgjørelse dengang Russland blev anerkjent de jure. Så blev spørsmålets videre løsning utsatt til avslutningen av handelstraktaten. Da var det tidspunkt kommet da vi måtte få en endelig ordning istand i så henseende. Den ærede utenriksminister kom ikke nærmere inn på det, så jeg kan ikke riktig si, jeg har fått den fulle forståelse av det som nu foreligger i form av et tilbud fra norsk side, men jeg forstår det helst så, at det skulde, samtidig med traktaten, avsluttes en koncesjonsavtale som imidlertid ikke var traktatbundet, og koncesjonstiden vil bli 3 år. Det vil såvidt jeg forstår ikke si annet, enn at den midlertidighet som hittil har fortsatt skal vedvare fremdeles. Jeg vil si at for vår fangstflåte er der et usikkerhetsmoment tilstede som kan utvikle sig til ganske alvorlige situasjoner. Jeg vil innskrenke mig til kun å nevne dette nu, fordi jeg som medlem av utenrikskomiteen vil få anledning til å komme nærmere inn på det der; men jeg vil ikke undlade å sette fingeren på det som også utenriksministeren bemerket, at dette er et viktig punkt. Jeg ser det som et kardinalpunkt i hele avtalen. Det må på en eller annen måte skaffes sikkerhet for at ikke om en bestemt

tid hele spørsmålet er like vrient, like vanskelig og like usikkert for Norge som det er idag.

Med hensyn til spørsmålet om sjøterritoriet så skal jeg ikke komme nærmere inn på det all den stund jo saken er den, at det som foregår i London, såvidt jeg har kunnet forstå, er det at den norske delegasjon kun skal innhente nærmere opplysninger om det engelske standpunkt. Når så den sak kommer tilbake har jeg selvfølgelig den opfatning at Stortinget må stå helt fritt i så henseende, og jeg har heller ikke fått noget inntrykk av at regjeringen vil binne sig på forhånd i denne store og betydningsfulle sak.

Castberg: Det må vel ansees nu å være på det rene at denne sak, derunder også utenriksministerens redegjørelse, forelegges for konstitusjons- og utenrikskomiteen og blir behandlet av Stortinget - altså forinnan Stortinget går fra hinannen og forinnan der foretas noget videre fra regjeringens side i denne sak, og forsåvidt kan man undgå nu å komme inn på detaljene i spørsmålet. Men jeg vil gjerne i anledning av det som nu foreligger si et par ord om saken og om de forhandlinger som har vært ført. Det er sant som det blev sagt av jeg tror både komiteens formann og hr. Indrehus at det, man har sett hittil har vakt adskillig engstelse. Det er ikke alene det, som foreligger i den hemmelige meddelelse til Stortinget, men også det som der blev hentydet til av utenriksministeren om uttalelser i pressen angående forhandlingene. Hr. Hambro, komiteens formann, stillet en bestemt forespørsel til utenriksministeren, hvordan det forsåvidt hang sammen med de meddelelser, som var kommet offentlig frem - jeg antar, den ærede representant siktet spesielt til et telegram, som vakte adskillig opsikt, et telegram fornylig til "Tidens tegn" - om Hjort, den ene av forhandlerne, eller forøvrig nogen av forhandlerne stod bak dette. Og han trakk en meget skarp slutning av det, at hvis det viste sig, at nogen av dem stod bak dette, forutsatte han, at de øieblikkelig blev hjemkalt. Jeg oppfattet

utenriksministeren så, at han erklærte, at nogen av forhandlerne ikke stod bak, Men da må jeg spørre: Hvordan kan en norsk avis komme med en sådan meddelelse, som der her blev gitt? Det er et telegram fra London, og det heter der: "Forhandlingene --- skal efter et bestemt forlydende allerede ha resultert i enighet om de store hovedlinjer. Storbritanien skal ha erklært sig villig til å gjøre meget viktige innrømmelser. -- Storbritanien vil respektere de norske fjordmundinger. --- Den norske regjering har efter hvad det videre forlyder besluttet å gå over til tremilsgrensen, og der er al grunn til å tro, at også Stortinget, som har den definitive avgjørelse, vil stille sig på regjeringens side i dette betydningsfulle spørsmål." Når ikke denne meddelelse skriver sig fra nogen av de delegerte, må tilfellet være ett av to: Enten er der fremgått med en merkelig indiskresjon fra komiteen, eller det har vært den annen part, de engelske delegerte, som har vært interessert i å sende ut en sådan - om man vil en prøveballong. På nogen annen måte kan det ikke forklares. Enten indiskresjon fra forhandlerne, eller det

skriver sig fra den annen part. Men jeg vil straks føie til, at vi kan være taknemmelige for, at denne meddelelse til pressen kom, fordi den vakte almenhetens oppmerksomhet overfor hvad der nu forhandledes om. Det var denne sak, jeg siktet til, naturligvis, da jeg stillet et spørsmål, om ikke denne sak burde behandles for åpne dører. Jeg mener, det er ikke noget å beklage, at saken på denne måte er kommet frem for offentligheten, selv om det er skedd ved indiskresjon og yderst ukorrekt.

Hvad dreier det sig om her? Det dreier sig om, at vi skal oppgi vår gamle, alltid hevdede rett til firemilsgrensen. Hvis vi gjør det, er det å skjære en stripe på en mils bredde av hele det norske kystterritorium. Det er en forminskelse av landet av ganske betydelig omfang. Det er en side ved det. En annen side ved det er det, som hr. Indrehus pekte på, at det er av den største økonomiske betydning, serlig for fiskeriene, slik som det er fremhevet spesielt av fiskeridirektøren, at man ikke oppgir firemilsgrensen. Vi har kjempet - og kjemper - for firemilsgrensen, så underlig det lyder, for vi kjempet for svært lite av vore nationale rettigheter under unionen med Sverige; men vi vilde ikke gå med på Nordsjøkonvensjonen, blandt annet og spesielt fordi vi ikke vilde forlate vår firemilsgrense. Det forekommer mig å kunne gjøres til gjenstand for tvil, hvorvidt det har vært berettiget og ønskelig, at disse forhandlinger i det hele tatt er innledet. For det første fordi man legger til grunn en oppgivelse av Norges rett til firemilsgrensen. England har jo erklært endog, at de ikke vil forhandle på grunnlag av den norske hevdelse av firemilsgrensen. De har ikke villet inngå på nogen diskusjon om sakens retslige side. Det er jo en ganske anmassende stilling. Her har vi to opfatninger, og så sier den annen part, at vi vil ikke engang diskutere den annens krav. Det var jo noget lignende i Grønlandsforhandlingene; men der blev det avvist. Danskene sa, at vi vil ikke engang ta op til diskusjon de norske krav; men der blev protestert mot det fra norsk side, og det standpunkt blev opgitt. Dernest foreligger den ganske eiendommelige ting, at det fra engelsk side er hevdet, at hvis der blir en overenskomst på grunnlag av tremilsgrensen og med visse fordeler - som det kalles - for Norge, skal den kunde opsies, og hvis den opsies, bortfaller alle fordeler; men derimot har Norge da ingen adgang til å falle tilbake på firemilsgrensen, når først firemilsgrensen er opgitt. Er det å forhandle på like fot? Jeg synes, det for et selvstendig land - selv om det er et lite land - ikke er ganske verdig å finne sig i denslags ensidige begrensninger. Jeg tenker, man her i salen har sympati for det land, man forhandler med, og det er tilfellet med mig; men jeg sier, at det byr mig på det sterkeste imot, selv om det er overfor et mektig land som England, å gå til å forhandle på slike vilkår, som jeg nærmest regner som husmannsvilkår. Hvad professor Hjort og kommandør Gade mener kan ha sin interesse naturligvis, men det er ikke avgjørende. Men i stortingsmeddelelsen har departementet konkludert med å foreslå at man fortsetter forhandlingene på grunnlag av 3-milsgrensen med visse fordeler som det kalles - hvis de kan opnåes. Samtidig har departementet uttalt at den

oversender det hele til Stortinget for at der kan skje en drøftelse av Stortinget om det. Forinnen denne drøftelse har funnet sted er det altså Hjort og Gade er sendt til London. Nu sies der "uten bindende virkning for regjeringen", og jeg noterer med tilfredshet at det er markert ganske sterkt i instruksen og av utenriksministeren her at det ikke er bindende for regjeringen. Men dermed er ikke, forekommer det mig, spørsmålet avgjort, om det er heldig å fortsette disse forhandlinger, selv som uforbindende. For det har vist sig mange gange at når man går til forhandling med fremmede land, selv om man sier: det binner oss ikke, så føres vi videre og videre inn på den vei som vi tilsist kommer til å vrake, og da blir det vanskeligere å bryte med den, det volder større irritasjon å bryte med den, enn om man stanser tidlig eller helst unnlater det.

Og når jeg sier helst unnlater, så er det også av den grunn at dette er jo et spørsmål der fra alle sider erkjennes særlig å egne sig til internasjonal behandling og internasjonal avgjørelse. Forholdet er vel det at England gjerne vil ha Norge ved sin side, når det tropper op ved en internasjonal behandling som ikke er til å gå utenom, hvis det vil ha en ordning av det - Norge med sin store fiskerike kyst som enig i Storbritaniens kamp for 3-milsgrensen. Men vi blev svakere stillet eller vi blir i det hele slik stillet da at vi har bunnnet oss på forhånd, mens vi ellers står med de beste kort på hånden, når saken skal avgjøres internasjonalt; ikke alene fordi vår rett til 4-milsgrensen er uomtvistelig, men fordi vi har hevdet 4-milsgrensen også faktisk; vi har jo ikke alene protestert mot at andre land trengte sig inn på 4- milsgrensen, men vi har opbragt fartøier som krenket vår 4- milsgrense ved trawlfiske for eksempel, og efter norsk lovgivning er de blit ilagt straff og vel også konfiskasjon; England har protestert selvfølgelig, England har knurret, men det har ikke vovet å sette det i den grad på spissen at det har vovet å innbringe det til internasjonal avgjørelse. I gjerning er vårt politi over 4-milsgrensen håndhevet. Og går vi til internasjonal forhandling, - det er den annen grunn til at jeg mener det er mere enn tvilsomt at disse forhandlinger med England fører noget godt med sig - hvordan står vi da? Da står vi slik at vi har en rekke stater som må præsumeres å ville stille sig på Norges side, fordi det er en rekke stater som har endog lengere, større territorialgrense eller større sjøterritorium, mere enn 4 mil. Spørsmålet er i uro over hele verden. Der nedsattes nylig i Genf en kommisjon uttrykkelig for å undersøke territorialgrensespørsmålet som et internasjonalt spørsmål. Der har vi Sverige med 4 mil, Danmark østkyst med 4 mil, Frankrige, Spanien, Italien og forskjellige stater i Amerika med større territorialgrense enn vi har; Frankrige såvidt jeg erindrer har 3 mil for fiskerier, men en lengere, større territorialgrense for sitt neutrale farvann. Jeg kunde nevne videre Russland med 12 mil. Jeg har naturligvis ikke tatt med alle land, jeg nevner bare eksempelvis. I det hele: kommer det for et internasjonalt forum, så reises spørsmålet med en sterk fylking for en større territorialgrense, for Norges krav. Og så skulde vi binne oss på forhånd, for å opná det som kalles nogen "fordeler". Den

største "fordel" eller det som falt mest i øinene forstod jeg var det at England skulde erkjenne våre fjorde som norsk territorium. Vi spør ikke om Englands erkjendelse, England har ingen rett til å nekte oss vårt herredømme over fjordene. Den er hevdet gjennom alle tider fra norsk side. Om England protesterer er det èn ting for sig; men om de har rett til å protestere det er en annen ting og får i fornødent fall avgjøres internasjonalt. Og man kan ikke gå ut fra på forhånd at fordi om England sier at nu skal vi "erkjenne" Vestfjorden og Varangerfjorden som norsk, så har det virkelig nogen rett til å gi en anerkjendelse av den grunn at Norge ikke skulde ha retten før. Det er en forutsetning som jeg mener vi på ingen måte må legge til grunn. Dette med grunnlinjer er jo et spørsmål som må drøftes av sakkyndige, jeg skal ikke innlate mig derpå. Men der er vel også forholdet det, at Norge, selv om det har været slapt med hensyn til å fastsette grunnlinjer, dog har rett til å fastsette naturlige grunnlinjer, uten å spørre spesielt England om lov. Det er ikke min mening at Norge i alle disse spørsmål kan skalte og valte som det vil, men hvis det er andre land som med rette gjør innsigelser gjeldende, så er saker av den art så innviklet og så forgrenet over hele Europa i hvert fall - jeg kan si hele verden, at det er utelukket - jeg forstod statsministeren også så, at han anser en overenskomst med England alene for utelukket - det er utelukket at dette kan løses uten gjennom internasjonal avtale. Hvis man vil ha det løst, hvis man ikke sier at det kan gå som nu, at vi hevder vårt territorium.

Hvis det er det ringeste fnugg av sandhet i det, som den sensasjonelle meddelelse inneholdt - det stod jo i et Hjort meget nærstående blad - så forstår jeg det så at det falder på ingen måte sammen med regjeringens opfatning. Men forholdet er av den art - og jeg mener ikke minst av den episode, som har foranlediget utenriksdepartementet til et offentlig dementi, som jeg mener var høist påkrevet - at disse forhandlinger er kommet inn i et spor som gjør, at jeg synes det må være all grunn til nu å stoppe dem. De kan ikke føre frem til noget resultat. Om Norge og England blir enig om dette, hvad så? Utenriksministeren sa, det er ikke mulig å treffe en overenskomst med England alene. Jeg vil antyde et forslag - jeg vil ikke mere enn antyde det, jeg vil ikke fremsette det, men jeg vil antyde det fordi saken kommer op igjen, så man ikke overfor mig skal innvende at det er uforberedt, og det vil selvfølgelig bero på hvilket resultat komiteen kommer til, om det skulde være nødvendig for medlemmer utenfor, som ser tingen slik som jeg ser den, å fremsette noget forslag for å få anledning til å gi uttrykk for sin opfatning. Jeg vil antyde et sådant forslag, at Stortinget forventer at de innledede forhandlinger mellem en norsk og en engelsk komite om sjøterritoriet stilles i bero. Jeg fremsetter det ikke, men jeg refererer det på denne måte.

Jeg mener at efter de uttalelser som er faldt fra utenriksministeren og fra forskjellige representanter her i salen, må vi kunne være sikret imot at der føres forhandlinger med England på et grunnlag som, hvis de fører frem, inneholder en forringelse av norsk territorium, et forhold for de norske

fiskerier som fiskeriernes offisielle representant, fiskeridirektøren, på det alvorligste advarer imot, og som efter de uttalelser som foreligger, foruten av Hjort alene er anbefalet av den norske marine, som derfor også har fått en representant med i underhandlingene. Men den norske marine sier bare den ting, at den kan ikke innlate sig på spørsmålet om denne saks økonomiske betydning, men trekker den resignerte slutning av sine erfaringer under siste krig, at da de da fikk ordre til ikke å bruke våben overfor krigførende skiber som kom innenfor 4-milsgrensen, så kan vi likeså godt opgi den. Men det er et spinkelt grunnlag å bygge en opgivelse på. Først og fremst stillet ikke de sjømilitære norske myndigheter sig så at de opga 4-milsgrensen; der blev protestert hver gang. Men man bøiet sig for overmagten og vilde ikke løpe den risiko å gjøre sin nøytralitet gjeldende ved våbenmakt utenom 3- milsgrensen, og det er det full anledning til, selv om 4- milsgrensen iøvrig bibeholdes.

Presidenten: Det er nu så mange som har hat ordet i denne sak, og presidenten akter å foreslå saken oversendt utenriks- og konstitusjonskomiteen til behandling. Presidenten vil derfor henstille til de talere som har tegnet sig, å fatte sig i størst mulig korthet.

Madsen: Det var en bemerkning av hr. Wefring som fikk mig til å forlange ordet. Han fremholdt at forhandlingene med Rusland må nu bringes til en avslutning. Jeg er ikke ganske klar over hvad han mente med det, om det var en pekepind til den nuværende regjering, at den skulde betyde Rusland at forhandlingene nu får bringes til et resultat, altså at forhandlingene må avsluttes, eller om det var et vink om hvordan høire og frisindede, som efter de siste dages overveielser muligens kommer til å overta regjeringsmakten om ikke så lang tid, - om det var et vink om hvordan disse partier i tilfelle vil stille sig til disse forhandlinger med Rusland. Men jeg vil advare høire og frisindede mot her å la sine reaksjonære følelser løpe av med sin politiske forstand. Forholdet er det, at den tid høire hadde regjeringsmakten, og mens hr. Wefring sat i regjeringen, blev forhandlingene med Rusland om anerkjendelse de jure sabotert på en ganske uforsvarlig måte, hvilket gjentagne ganger blev slått fast her i tinget. Og stor skade blev som følge derav tilføiet norske interesser, og jeg er ganske overbevist om, at hvis nu den samme ånd skal komme tilsyne i våre forhandlinger overfor Rusland, vil også stor skade komme til å bli tilføiet norske interesser. Det er ikke bare driften i Hvitesjøen, som hr. Anderssen-Rysst var inne på, som er av meget stor betydning, det er også andre ting vi forhandler med Rusland om, f.eks. sjøfartstraktat som også har stor betydning for norske interesser. Og hvad har vi i virkeligheten å tilby Russland på vår side? Vi har jo i virkeligheten ingen verdens ting, det vet vi meget godt. All interesse i disse forhandlinger er på Norges side og ikke på Russlands, og det bør vi være opmerksom på, og derfor bør vi sørge for at forhandlingene kommer til et

resultat, men ikke føre forhandlingene i den ånd som hr. Wefring lot skinne igjennem her i sine uttalelser.

Med hensyn til hr. Wefrings uttalelser om 4-milsgrensen, synes jeg også den var ganske nonchalant. Den minnet i sin tone adskillig om telegrammet til Tidens Tegn. Det er ikke så nøie med 1 mil eller 2, hvis vi bare får et rimelig oppgjør ellers. Det er i virkeligheten høires og frisinnedes, kanskje særlig frisinnedes, høkermoral som kom til syne i denne bemerkning fra hr. Wefring.

Vi vet jo at Norge har ført forhandlinger tidligere med Portugal og Spanien, og vi har sett hvordan høires og frisinnedes presse har optrådt i disse forhandlinger, stikk i strid med norske interesser og norske synsmåter. Jeg tror ikke det er så langt borte det som hr. Castberg fremholdt, at det muligens var den annen part som brukte den norske storborgerpresse som et redskap til å fiske i rørte vanne og til å fremme sine interesser og synsmåter i en så viktig sak som det her er tale om. Jeg mener at det bør også sies fra her i Stortinget at ikke den slags trafikk skal fortsette.

Hambro: Jeg synes virkelig at de pressemenn som er tilstede her idag, er litt eiendommelig stillet. De skal høre slike uttalelser som nu sist fra hr. Madsen og være avskåret fra å vite om dem og ta til gjenmele mot dem. Jeg synes det var rimelig, hvis man vilde fremkomme med den slags siktelsler, at man gjorde det offentlig og ikke for lukkede dører. Siktelsler av den art har man den fulleste adgang til å fremkomme med helt offentlig. Det er ikke for nogen tilfredsstillende å være bundet overfor den slags ting. Jeg skal ikke berøre realiteten mere. Det blir der full anledning til senere.

Jeg hørte med tilfredshet at utenriksministeren kunde meddele, at ingen av forhandlerne hadde gitt meddelelser i den norske presse om forhandlingenes gang, og jeg går ut fra at det er en helt uttømmende opplysning.

Jeg vil bare, for å undgå senere å være nødt til å ta op den ting, be utenriksministeren om vi snarest kan få til utenriks- og konstitusjonskomiteen regjeringens og departementernes uttalelse om Genferprotokollen. Vi har ennu ikke kunnet avgi innstilling om forhandlingene i Folkeforbundet, fordi at den viktigste sak man har, Genferprotokollen, har vi ennu ikke fått utredning om. Den skal jo op til behandling på det interparlamentariske møte i Helsingfors, og det vil være rimelig, også av den grunn, at man påskynner behandlingen av den. Jeg håper man snart må kunne fremlegge de nødvendige aktstykker til saken.

Jeg går ut fra, siden utenriksministeren ikke berørte det, og vi formodentlig ikke får nogen redegjørelse av tilsvarende art senere, at der ikke foreligger nogen meddelelse om vårt forhold til de forskjellige vinland og brennevinsland, og det kan vel hende at intet nytt forsåvidt kan være godt nytt.

Jeg satte pris på at presidenten vilde foreslå at disse redegjørelser nu blev oversendt til komiteen. Det vil da være komiteen maktpåliggende å få avgitt en innstilling om dette så snart som mulig, og jeg er enig med hr. Indrehus i at selvfølgelig er det Stortinget som har all avgjørelse av disse

forhandlinger med England, og at der ikke må gjøres nogetsomhelst som kan binde eller som kan utnytted som om det binder, før Stortinget har uttalt sig om retningslinjene. Jeg er dog også til en viss grad enig med hr. Castberg i at man nok i realiteten kan bindes, selv om man ikke blir det formelt ved forhandlingene som føres. Jeg er litt engstelig, netop fordi den annen part var helt uvillig til å drøfte det prinsipielle norske grunnlag, om jeg enn forstår at man kunde være vanskelig stillet, når England bad oss om å fortsette disse forhandlinger. Dog tror jeg at man også i England vilde ha forstått om man hadde svart at saken nu var sendt til Stortinget, og at man vilde fortsette forhandlingene når Stortinget hadde uttalt sig om retningslinjene. Jeg tror det i et parlamentarisk styrt land hadde vært mulig å vinne forståelse for det.

Wefring: Det var bare en ganske kort bemerkning til hr. Madsen. Jeg tror ikke det er riktig at forhandlingene med Russland blev sabotert. Jeg tror at den tid som blev brukt, var nødvendig. Det var under den forrige regjering at Russland blev anerkjendt de jure, langt tidligere enn de fleste makter ellers i Europa gjorde det.

Hvad angår mine uttalelser om 4-milsgrensen, så er jeg fullt opmerksom på at det er et punkt som må behandles med den største forsiktighet. Jeg finner det ikke riktig ved denne leilighet å gå nærmere inn på å forklare det. Mine uttalelser, mine antydninger - jeg vil ikke bruke sterkere uttrykk - hvilte på det grunnlag, som Hjort kom med i sit foredrag, at der skulde sikres en gunstig basis for måling av territorialgrensen og sikring av våre fjorder og, dertil fastsettelse av en sone, så alle store fiskerier skulde være på den sikre side. Lenger vil jeg ikke gå inn på det. Hvis det blir anledning til det siden, vil jeg komme inn på det. Men jeg er fullt opmerksom på at man der må gå frem med den største varsomhet og at vi ikke må selge vår førstefødselsrett for en rett linser.

Statsminister Joh. Ludw. Mowinckel: Jeg hadde ikke trodd, at den utredning jeg ga idag skulde foranledige en debatt, som på mange punkter er blitt en hel realitetsdebatt; jeg vil ikke følge eksemplet; jeg vil ikke opta nogen realitetsdebatt; jeg vil henholde mig til den utredning jeg har gitt, og de spørsmål, som er stillet direkte til mig, finner også sin besvarelse i den utredning.

Det er et par misforståelser, som har gjort sig gjeldende. Man har talt om et telegram til "Tidens Tegn". Nei, det telegram var et byråtelegram, et Reuter-telegram, som kom til alle aviser, og som visselig ikke bygget på stort annet enn, at vedkommende korrespondent hadde truffet disse folk og hadde spurt dem om hvorledes det gikk med forhandlingene, og at vedkommende da hadde svart: All right - det går bra.- Man behøver ikke å være det mindste engstelig for at disse forhandlinger binder. Forhandlingerne skyldes jo en innbydelse fra et annet land, og der har ikke været nogen grunn til ikke å ta imot denne innbydelse. Det er av ganske stor interesse for oss i dette spørsmål å få vite Storbritaniens stilling. Vi er -

som hr. Castberg meget riktig bemerket - ikke et land, som i internasjonale spørsmål kan skalte og valte som vi vil, og derfor har det stor betydning for denne saks videre utvikling, at vi får vite, hvorledes den mektigste sjømakt stiller sig til disse betydningsfulle spørsmål. Men vi står ganske fritt; intet vil bli foretatt uten Stortingets medvirken, og regjeringen har den hele tid understreket, at den under spørsmålets videre gang vil forhandle og drøfte saken omhyggelig med Stortinget. Derfor er heller ikke utenriksdepartementets meddelelse fremkommet som stortingsproposisjon, men kun som en meddelelse. Det det gjelder er, at vi virkelig når frem til et resultat, som er gavnlig og fordelaktig for oss. Finner vi det gavnlig og fordelaktig for oss å si, at vi overhodet ikke vil gjøre noget, - vel, så står det fritt for oss; finner vi det fordelaktig å få en bestemt ordning, som kan bli internasjonalt anerkjent, så søker vi å opnå en sådan, i den henseende er vi herre over vår egen skjebne, og man behøver ikke å foregripe noget som helst enten det som har funnet sted her idag offentliggjøres eller ikke; jeg tror man må være enig om, at det ikke egner sig for offentliggjørelse. Der kan dog intet være i veien for, at man - som tidligere, når det har gjeldt meddelelser fra utenriksministeren - lar utredningen mangfoldiggjøre, og lar samtlige Stortingets medlemmer få den som strengt hemmelig dokument.

Tønder: Tålmodighet!

Statsminister Joh. Ludw. Mowinckel: Tålmodighet! Jeg er verdens tålmodigste mann; det kan hr. Tønder stole på. Men også tålmodigheten har sin grense!

Madsen: Hr. Hambro var bekymret, fordi pressen er bundet og ikke kan svare på det som her fremholdes. Det er en bekymring, som jeg ikke finner er på sin plass; jeg har aldrig merket synderlig til, at høires og frisindede venstres presse har været bundet. Jeg vil også gjøre opmerksom på, at det var den ærede utenriksminister og hr. Hambro, som først kom med refselsler overfor borgerpressen; det er det faktiske forhold. Med hensyn til offentliggjørelsen vil jeg - hvis jeg får støtte av hr. Hambro eller andre - foreslå, at referatet av det som er passert her - hele debatten - blir offentliggjort. Jeg tror ikke det på nogen måte kan skade. Vi går og innbilder oss, at det er så forferdelig vidløftig og hemmelig alt sammen; men jeg tror ikke det kan skade det ringeste, at det foredrag den ærede utenriksminister holdt og debatten blir offentliggjort. Hvis jeg får støtte av hr. Hambro, vil jeg fremsette et slikt forslag, og da vil pressen få full anledning til å kommentere det som har været uttalt.

Castberg: Det gjelder bare et enkelt, litet punkt. Jeg blev efter å ha hatt ordet underhånden gjort opmerksom på, at det ikke var "Tidens Tegn", men Reuters byrå, som hadde sendt dette telegram fra London. Nu har den ærede statsminister oplyst det; men da det var jeg som bragte det inn, vilde jeg også selv personlig beriktige det. Men jeg gjentar - Reuters byrå er jo

et engelsk byrå - at når dette telegrambyrå har kunnet sende denne meddelelse, så ligger det iallfall nær, at det må være skjedd, enten fordi der har været vist indiskresjon fra norsk hold, eller fordi der fra engelsk hold har været ønsket å sende ut en prøveballon.

Hambro: Jeg synes det vilde være korrekt angående denne debatt å fatte den beslutning, slik som man har gjort ved tidligere anledninger, at den kan offentliggjøres i den utstrekning som presidentskapet bestemmer. Jeg har intet imot, at presidentskapet under samråd offentliggjør en del av denne debatt; det tror jeg ikke kan skade. Der er andre ting i debatten, som selvsagt ikke bør offentliggjøres. Men det må være mulig her å finne en middelvei, som gir offentligheten beskjed. Jeg går ut fra, at man, eventuelt under samråd med utenriksministeren, godt kunne finne en slik middelvei, som tilfredsstillende alle hensyn.

Presidenten: Presidenten foreslår: Statsministerens redegjørelse oversendes utenriks- og konstitusjonskomiteen. Redegjørelsen trykkes i et tilstrekkelig antall eksemplarer og omdeles til Stortingets medlemmer som hemmelig dokument. Forhandlingene blir forøvrig foreløbig ikke å offentliggjøre.

Castberg: Det "foreløbig" er jo i nogen grad tilfredsstillende for dem som helst vil ha full offentlighet. Men jeg vil henstille til presidenten, om det ikke lot sig gjøre her å ordne det på den måte, som utenriks- og konstitusjonskomiteens formann har anbefalt, - at man overlater det til presidentskapet og utenriksministeren å avgjøre, hvad der ikke kan offentliggjøres; den tid må jo komme, da alt dette kan offentliggjøres.

Presidenten: Det spørsmål kan optas senere.

Castberg: Men vedtar vi at forhandlingene ikke blir å offentliggjøre er jo Stortinget derved bundet.

Presidenten: Presidenten finner, at man nu kan nøie sig med dette forslag.

Lykke: I motsetning til flere andre talere er jeg av den opfatning, at vi skal være litt varsom med offentliggjørelse av disse redegjørelser og den debatt som foranlediges ved dem, for da mener jeg de lett kan miste den fortrolige karakter som disse bør ha. Det er jo klart, at der her blir sagt ting om forholdet til utlandet, om forhandlinger som pågår, som ikke bør offentliggjøres, hvor meget man ellers holder på prinsippet offentlighet, så jeg holder på, at referatet her i det hele tatt ikke offentliggjøres, og at ordet "foreløbig" går ut. En annen sak er det, hvis utenriksministeren finner, at enkelte dele av hans redegjørelse godt kan offentliggjøres, så kan han henvende sig til presidentskapet om det; det er en annen sak, det har jeg intet imot. Men jeg tror, man skal være litt

varsom, for ellers kan som sagt disse møter lett miste den fortrolige og intime karakter som de bør ha.

Castberg: Jeg vil ta forbehold med hensyn til den utvei hr. Lykke anviste, at alene utenriksministerens redegjørelse helt eller delvis offentliggjøres; for det som er foregått her idag, er jo ikke bare redegjørelsen men også den debatt som er knyttet til den, og som viser, såvidt jeg har oppfattet det, en ganske sterk opinionsytring innen Stortinget - jeg sier ikke fra Stortinget men innen Stortinget - med hensyn til disse forhandlinger.

Ameln: Da saken nu er foreslått oversendt til vedkommende komite, forekommer det mig, at spørsmålet om offentliggjørelse bør tas op i forbindelse med komiteens innstilling - det må være tidsnok - når den kommer i en nær fremtid. Jeg vil støtte hr. Lykkes forslag.

Castberg: Jeg har intet særlig å bemerke til det, men jeg vil ha presisert, hvad der jo er uttalt fra omtrent alle hold, at forutsetningen er, at denne sak kommer igjen til dette storting til uttalelse eller behandling, iallfall.

Hambro: Jeg kan efter presidentens uttalelse gjerne stemme for presidentens forslag om, at det "foreløbig" ikke offentliggjøres. Jeg kan ikke stemme for den endring som er foreslått av hr. Lykke, hvorefter "foreløbig" skulde utgå. Intimiteten mellom utenriksministeren og Stortinget berøres jo ikke i nogen henseende av det som vi måtte vedta om den debatt som har funnet sted. Den binder heller ikke i nogen henseende for fremtiden. Men man kan naturligvis, som hr. Ameln mente, ta spørsmålet op igjen, når komiteen har behandlet det.

Lykke: Jeg kan ikke forstå, at ikke hr. Hambro selv må innse, at full offentliggjørelse av det som foregår i et sådant møte vil binde for fremtiden, og det vil gi den slags møter en ganske annen karakter; for når man vet, at der her i Stortinget er et flertall som ønsker at alt skal offentliggjøres, så må det hele anlegges på offentlighet. Det blir resultatet.

Castberg: Hvis Stortinget bestemmer, at det foreløbig ikke skal offentliggjøres, så ligger det jo i Stortingets egen hånd når som helst å avgjøre, om det skal offentliggjøres.

Hambro: Der er ikke stillet noget forslag om, at det hele skal offentliggjøres; men jeg har antydnet et forslag om, at det offentliggjøres i den utstrekning som presidentskapet finner naturlig. Hvis presidentskapet mener, at det ikke har evne til å gjøre noget skjønnsomt utvalg der, så er det en mistillid som jeg ikke deler i dette særegne tilfelle. Jeg tror, det er naturlig, at Stortinget her treffer en avgjørelse i hvert enkelt tilfelle i overensstemmelse med utenriksministeren, som naturligvis her vil ha det avgjørende ord.

Ameln: Jeg må være helt enig med hr. Lykke. Hvis man går til den praksis, at man alltid etterpå kommer og foreslår hel eller delvis offentliggjørelse, så må man samtidig gå over til den praksis, at man på forhånd beslutter, at møtets forhandlinger risikerer man å få offentliggjort i den utstrekning som det finnes ønskelig av presidentskapet, men da vil møtet miste karakteren av et hemmelig møte. En enkelt taler kan jo ønske, at det han har sagt, skal være sagt i et hemmelig møte, og at det skal forbli innen rammen av et hemmelig møte.

Madsen: Jeg synes, at det måtte være riktig, at det hele blev lagt an på offentliggjørelse, hvilket altså hr. Lykke ikke er synderlig stemt for; men det at det hele blir lagt an på offentliggjørelse vil, såvidt jeg kan skjønne, vesentlig bety, at det hele blir lagt an på ærlighet og sannferdighet, og det står man sig i lengden best på, tror jeg, også når det gjelder internasjonale forhandlinger, særlig vi som representerer et lite land.

Mellbye: Jeg synes dette er en strid om pavens skjegg. Der burde danne sig en praksis her. Vi har jo dette kjevl næsten efter hver eneste meddelelse fra utenriksministeren for lukkede dører, man debatterer jo hver gang, i hvilken utstrekning man skal offentliggjøre den. Jeg er foreløbig nærmest tilbøielig til å holde med president Lykke.

Statsminister Joh. Ludw. Mowinckel: Det kan jo ikke opmuntre nogen utenriksminister til overhodet å gi meddelelser til Stortinget for lukkede dører, når det skal efterfølges av den slags diskusjon som her finner sted. Det sier sig selv, at hvis en utenriksminister ønsker å gi en meddelelse for åpne dører, så står det ham fritt for. Men der vil bestandig i mellempolkelige forhold, hvor åpent man enn går frem, være et tidspunkt, hvor forhandlingene eller begivenhetene ligger slik an, at de ikke kan offentliggjøres. Hvis Stortinget ikke vil høre om tingene før de er i den stilling, at de kan offentliggjøres, så må en utenriksminister holde munn og vente inntil det øieblikk inntreffer - og der er meget som kan friste en utenriksminister til å gjøre det.

Lykke: Ordet "foreløbig" blir altså stående, men er det da så å forstå, at man skal se, hvorvidt utenrikskomiteen ønsker nogen offentliggjørelse, så det kommer op i forbindelse med utenrikskomiteens senere behandling av saken? Det må ligge i det ord "foreløbig", ellers kan jeg ikke stemme for det.

Presidenten: Det er meningen, at der kan være anledning til å komme tilbake til spørsmålet senere, men det er ikke nogen selvfølge at man skal komme tilbake til det.

Votering:

Presidentens forslag bifaltes enstemmig.

Protokollen oplestes derefter uten å foranledige nogen bemerkning.

Møte for lukkede dører, Stortinget 2. juli 1925

Møtet hevet kl. 19.35.